

**“COVID-19” INFEKTSIYASINI DAVOLASH UCHUN ISHLATILGAN
DORILARNING O‘ZBEKISTON BOYICHA FARMAKOEPIDEMIOLOGIYASI**

Mavlyanov I.R., Olimov A.R.

Tibbiyot hodimlarining kasbiy malakasini rivojlantirish markazi

2020 yil mart oyida jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) Coronaviridae oilasining RNK o'z ichiga olgan SARS-CoV-2 virusi keltirib chiqaradigan yangi koronavirus infeksiyasi (COVID-19) pandemiyasini e'lon qildi. SARS-CoV-2 asosan havo tomchilari orqali tez tarqaladi. Kasallikning og'irligi engil yoki o'rtacha og'ir shakllardan nafas olish etishmovchiligi bo'lgan og'ir virusli pnevmoniyaga qadar belgilanadi.

2020 yil fevral oyida JSST yirik randomizatsiyalangan klinik tadqiqotlarda COVID-19 davolash usullarini baholashni tavsiya qildi. Eng keng ko'lamli va ahamiyatlilaridan biri buyuk Britaniyaning RECOVERY milliy tadqiqoti bo'lib, kasalxonaga yotqizilgan bemorlarda gidroksiklorokin (gdz) klinik samaradorligi yo'qligini ko'rsatdi, uning natijalari 2020-yil 5-iyunda e'lon qilindi. Keyinchalik, 2020-yil 29-iyun kuni lopinavir + ritonavir kombinatsiyasining samaradorligi yo'qligi e'lon qilindi.

JSST tomonidan boshlangan yana bir tadqiqot SOLIDARITY ning natijalari kasalxonaga yotqizilgan bemorlarda GDZ va lopinavir + ritonavir kombinatsiyasidan foydalanishning samarasizligini va ularning bemorlarning omon qolishiga ta'siri yo'qligini tasdiqladi. Shuningdek, tadqiqotlarda aniqlanishicha Interferon (IFN)- P -1a ni monoterapiya shaklida yoki lopinavir bilan birgalikda, shuningdek remdesivirni qo'llash o'limni kamaytirmadi, bu faqat kasallikning davomiyligini qisqartirdi.

COVID-19 ni davolashda etarli tajriba to'plangan hozirgi bosqichda, ushbu infeksiyaga qarshi vaktsinalar ishlab chiqilgan va muvaffaqiyatli qo'llanilmoqda, shuningdek, retrospektiv tahlilni va shunga mos ravishda chuqur tahlilni talab qiladigan bemorlar uchun juda ko'p materiallar mavjud.

Shu munosabat bilan tuzilish nuqtai nazaridan O'zbekistonning ayrim mintaqalarida kasallikning og'irligi va natijalariga qarab 2020-2022 yillarda COVID-19 bilan kasallangan 32

bemorlarni davolash uchun foydalanilgan dori vositalarini kasallik tarixi materiallarini o'rganish va tahlil qilish orqali o'rganish rejalashtirildi.

Tadqiqotning maqsadi kasallikning og'irligini hisobga olgan holda, COVID-19 bilan kasallangan bemorlarni davolash uchun ishlatiladigan dori vositalarining farmakoepidemiologik xususiyatlarini aniqlash va baholashdan iborat bo'ldi.

2020 yildan "COVID-19, virus aniqlanib (U07.1)" tashxisi bilan kasalxonaga yotqizilgan bemorlarning kasallik tarixini retrospektiv tahlil qilish amalga oshirildi. O'zbekistonning 14 mintaqasidagi tibbiy muassasalarda statsionar davolanayotgan bemorlar to'g'risidagi ma'lumotlar to'plandi va tahlil qilindi.

Tibbiy yordam ko'rsatish standartlari bilan bog'liq ravishda kasalxonaga yotqizish davomiyligi farq qilmadi va o'rtacha $14,4 \pm 4,2$ kunni tashkil etdi ($M - 14$). SARS-CoV-2 RNK PCR testining birinchi salbiy natijasini olish uchun o'rtacha vaqt kasallik boshlanganidan $11,8 \pm 5,1$ kunni tashkil etdi. Kasallikning boshlanishidan bemorlarni kasalxonaga yotqizishgacha bo'lgan o'rtacha vaqt $4,1 \pm 3,4$ kunni tashkil etdi ($M - 4$).

Gospitalizatsiyagacha bo'lgan davrda bemorlarning 52%i simptomatik terapiyani (steroid bo'lmagan yallig'lanishga qarshi va yo'talga qarshi dorilar) qabul qilgan, kasalxonaga yotqizish paytida esa simptomatik terapiya (steroid bo'lmagan yallig'lanishga qarshi dorilar va yo'talga qarshi dorilar va boshqalar) olgan bemorlarning ulushi 100% gacha ko'tarilgan. Gospitalizatsiyagacha bemorlarning 11,2%i davolashda antivirus preparatlarni qo'llagan bo'lsa, kasalxonaga yotqizish paytida esa ular 71,8% ni tashkil etgan. Shuni yodda tutish kerakki, bemorlarning 25,8 foizi COVID-19 uchun tavsiya etilganlar ro'yxatiga kiritilmagan boshqa antivirus preparatlarni qabul qilgan. Gospitalizatsiyagacha viusga qarshi dori vositalari monoterapiyasi bilan 71,1% bemor davolangan bo'lsa, kasalxonaga yotqizish paytidaga kelib IFN preparatlari bilan davolanish 5,4%ni, GDX yoki UMF va ifn kombinatsiyasi bilan 6%ni tashkil etgan.

Gospitalizatsiyagacha bo'lgan davrda antibakterial dorilarni bemorlarning 18,7 foizi qabul qilgan (14,1% -azitromitsin, 4,6% - boshqa antibiotiklar), kasalxonaga yotqizish paytidaga kelib esa bemorlarning ko'pchiligiga (71,2%) antibakterial dorilar buyurilgan (bemorlarning 42,3% azitromitsin, boshqa turdagi antibiotiklar - 28,9%). Davolash paytida kortikosteroidlar (deksametazon) asosan KT (KT-3, KT-4) natijalariga ko'ra o'pka shikastlanishi yuqori bo'lgan 28,3% bemorlarda ishlatilgan.

Tadqiqotning dastlabki xulosalariga ko'ra, gospitalizatsiyagacha bo'lgan davrda

simptomatik terapiya to'liq o'tkazilmaganligini, antivirus preparatlardan foydalanish kechiktirilganligi, asosan monoterapiyaga asoslanilganligi, shuningdek, antibakterial dori vositalar va kortikosteroidlarni qo'llash kechiktirilganligi hamda tavsiya etilgan dori vositalarining o'pka shikastlanishining og'ir va o'ta ogir bosqichlarida qo'llanilishi davo jarayonlarining qiyinlashishiga va davolanish vaqtining cho'zilishiga olib kelgan deb xulosa qilsak bo'ladi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Мубитдинова Х.Хамраева Г.Назаров, Б.Фатхуллаева , Д.& Муминова , Н. (2024). Circadian' rhythm of total peripheral vascular resistance in acute renal failure in c hildren aged 7.1-18 years old. in Library, 7(1), 3-12. извлечено от <https://inlibrary.uz/index.php/archive/article/view/36896>
2. Мухитдинова, Х., Алаутдинова, Г., Хамраева, Г., Шомуродов, А., & Сабирова, Ф. (2024). Кореляционные связи интенсивной терапии и гемодинамики при ожоговой токсемии детей до 3 лет. in Library, 2(2), 215-220. извлечено от <https://inlibrary.uz/index.php/archive/article/view/36900>
3. Красненкова, М., & Хамраева, Г. (2024). Особенности нарушения баланса электролитов у пациентов с тяжелой черепно-мозговой травмой . in Library, 2(2), 122-125. извлечено от <https://inlibrary.uz/index.php/archive/article/view/36901>